

COVID19- SÜRECİ VE SONRASI ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

Ayşe Yıldız Kurban

Referans için: Yıldız Kurban, Ayşe "Covid-19 Süreci ve Sonrası Enerji Görünümü". İNSAMER Analiz, 15.12.2021. Analiz

2020 yılından itibaren küresel ölçekte tüm sektörleri negatif yönde etkileyen Covid-19 salgını, enerji sektöründe de önemli etkilere yol açmıştır ve bu etkilerin uzun süre devam edeceği tahmin edilmektedir. 2020 yılının ilk çeyreğinden itibaren küresel enerji talebinde yüzde 4,5 oranında bir düşüş yaşanmıştır.

Bu düşüş İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana görülen en büyük düşüşü ifade etmektedir. Toplam enerji talebinin yaklaşık dörtte üçünün petrol talebindeki düşüşten kaynaklı olduğu belirtilmektedir. Rusya ve Suudi

Arabistan'ın petrol arz satışlarındaki karşılıklı rekabetleri söz konusu yılın başlarında petrol fiyatlarındaki gerilemenin en önemli sebebi sayılabilir. Ancak fiyatlardaki en büyük gerileme hızla yayılan pandemi ve ardından gelen kısıtlamalarla beraber ortaya çıkmıştır.

Enerji tüketiminin yoğun olduğu sektörlerde ara verilen faaliyetlerin ne zaman başlayacağına dair belirsizlik durumu da enerji arz fiyatları üzerinde ciddi etkiye sahip olmuştur. 2019 yılının başlarında ortalama 68\$ seyrinde olan petrolün varil fiyatı 2020 yılının başlarında 15\$ kadar düşerken

aynı yılın ikinci çeyreğinde yeniden toparlanma süreciyle beraber 40\$ seviyelerini görmüştür. Ancak Covid-19'un yarattığı küresel ekonomik belirsizlik halen devam etmekte, bu da enerji piyasalarında derinleşen bir krize sebep olmaktadır. Dolayısıyla 2021 yılı yeniden toparlanmayla beraber belirsizlerin, aksayan tedarik zincirlerinin ve karşılanamayan küresel talebin etkisiyle enerji arz fiyatlarının yüksek seviyelerde seyredeceği düşünülmektedir.

2021 yılının sonlarına gelindiğinde petrol fiyatları son yılların en yüksek seviyelerinde seyretmektedir. ABD'de ham petrol fiyatı 2014 yılından bu yana en yüksek fiyata ulaşmış, bu da benzin ve akaryakıt fiyatlarının artmasına sebep olmuştur. Aynı şekilde doğalgaz fiyatları da Covid salgınının etkisiyle 2019 yılının sonlarından 2020 yılının başlarına kadar istikrarlı bir düşüş göstermiştir. 2020 yılının son çeyreğinden itibaren eski seviyelere doğru bir artış eğiliminde olmakla birlikte 2021 yılının sonlarına doğru bu artış normalleşmenin ötesinde bir krizin habercisi olarak okunmaktadır. Kış aylarının geçtiğimiz yıla göre daha soğuk geçmesi yüzünden depo kapasitelerinin hayli düşmesi, toparlanma süreciyle beraber artan taleplerin karşılanması noktasında arz yetersizliği gibi sıkıntıların devam

etmesi gaz fiyatlarının bu denli yüksek bir artış trendine girmesinin başlıca sebepleri arasındadır.

Türkiye İçin Durum Nedir?

Türkiye enerji bağımlısı bir ülke olarak Covid-19 salgınının enerji sektöründe yarattığı küresel krizden en çok etkilenen ülkelerden biridir. Dolayısıyla Pandeminin negatif etkilerini bertaraf edebilmek adına enerji politikalarında bazı hedefler ortaya koymuştur. Bu temel hedefler arasında enerji piyasası reformları ve enerji güvenliği yer almaktadır. Zira devam eden ekonomik büyüme, enerji talebindeki sürekli büyümenin yanı sıra enerji ithalatında da buna bağlı bir artışa sebep olmaktadır. Söz konusu artış, enerji sisteminde yeniden yapılandırmaya gidilmesini sağlamıştır.

Bu kapsamda daha fazla özel ve yabancı yatırım yoluyla, modernizasyon, liberalizasyon ve artan yerli üretim kapasitesini hedefleyen önlemler alınmıştır. Ayrıca enerji güvenliğini artırmak amacıyla enerji kaynaklarını çeşitlendirme yoluna gidildiği görülmektedir. 2023 yılında ilk nükleer santralin kullanıma açılacak olması çeşitlendirmenin önemli örneklerinden biridir. Ayrıca enerji bağımlılığını azaltmak amacıyla yerel kaynak

arama ve üretimin genişletilmesine öncelik verildiği görülmektedir.

Bununla beraber Türkiye halen yüzde 98 oranında petrol bağımlısı bir ülkedir ve bu bağımlılık özellikle ulaşım sektöründe verimliliğin iyileştirilmesi gibi konularda gereken önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir. Diğer taraftan özellikle Covid-19 sürecinin de etkisiyle yenilenebilir enerjinin elektrik üretimindeki payının arttığı gözlemlenmiştir. Ancak sadece elektrik değil, diğer sektörlerde de yenilenebilir enerjide daha iddialı bir büyüme hedefi ortaya konmalıdır. Diğer taraftan son yıllarda küresel ölçekte ülkeler net sıfır karbon emisyonu hedeflerine yönelirken Türkiye enerji tüketiminde hala kömür odaklı olmaya devam etmektedir. Bunun yerel hava kirliliği, uzun vadeli emisyon yörüngesi ve yatırımcıların duyarlılıkları gibi konularda etkilerini göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Türkiye enerji tüketiminde yüzde 73 ile en büyük pay fosil yakıtlara aittir ve geri kalanı jeotermal ve hidro başta olmak üzere yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilmektedir. Enerji tüketiminde kullanılan petrol ve doğalgazın neredeyse tamamı ithal edilirken kömürün yaklaşık yarısı ve yenilenebilir kaynaklar yerel enerji kaynağı olarak üretilmektedir. Yerli kömür üretimi fazla olsa da kömür

talebinin yarısından fazlası ithalata bağımlıdır. Yerli enerji üretiminde yenilenebilir kaynakların kullanımında 2014 yılından bu yana yüzde 54 oranında bir artış gözlenmiştir. Kömür tüketiminde 2010-2015 yılları arasında azalış olsa da özellikle son iki yılda yeniden bir artış olduğu görülmektedir. Bunun da pandemi kısıtlamalarının ithalat hacmindeki düşüşe sebep olması ve bu yüzden yerli kaynaklara daha çok odaklanmasıyla ilgili olduğu söylenebilir. Ayrıca yerli petrol üretimi toplam talebin sadece yüzde 7'sini karşılamakta, doğalgaz talebinin ise neredeyse tamamı ithal edilmektedir. Dolayısıyla petrol ve doğalgaz bağımlısı bir ülke olarak enerji arz güvenliğine öncelik verilmiştir.

Bu noktada kaya gazı da dahil olmak üzere Akdeniz'de ve Karadeniz bölgesinde petrol ve gaz arama faaliyetleri, tedarik kaynaklarını ve altyapıyı artırma çabaları, ve enerji verimliliği yoluyla bağımlılığını azaltma yoluna girmiştir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın artan ham petrol üretim faaliyetleri sonucunda üretim 2017 yılından 2019 yılına kadar yüzde 19 oranında artış göstermiştir, ancak artan enerji talebi ithalata karşılanmaya devam etmektedir. Türkiye'nin enerji tüketiminde petrol ve doğalgaza olan bağımlılığının Karadeniz açıklarındaki Sakarya havzasında

yapılan keşiflerin ardından 2023 yılında üretimin başlamasıyla beraber doğalgaz ithalatının önemli ölçüde azalacağını söylemek mümkündür.

Türkiye'nin son yıllarda yerli petrol üretimine öncelik vermesi ve Karadeniz'de gerçekleşen gaz keşfi ithalat bağımlılığını önemli ölçüde azaltacağı gibi tedarikçilerle ilişkilerinde pozisyonunu güçlendirecektir. Bununla beraber TürkAkım güzergahı ile Rusya'dan ve TANAP altyapısı ile Azerbaycan'dan gelen doğal gaz yatırımları Türkiye'nin enerji arz güvenliği için önemli iki altyapı sayılmaktadır.

Asgari 27 milyar TL (4,3 milyar Avro) tutarındaki LNG ve yeraltı doğal gaz depolama yatırımları bu amaçla öncelikli yatırımlar olarak değerlendirilmektedir. Potansiyel arz kesintilerinin etkisini azaltmak için iki yeni yüzer depolama ve yeniden gazlaştırma ünitesi terminali inşa edilmiş, LNG giriş kapasitesi artırılmış ve arz çeşitliliğini sağlamak için gaz şebekesine yeni giriş noktaları bağlanmaktadır. Ayrıca şebekeye döngü boru hatları eklenmekte ve depolama tesisleri için kapasite artırım çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye'nin enerji üretim ve tüketim seviyelerine bakıldığında salgın öncesi dönemle kıyaslandığında elektrik

üretim ve tüketimi 2020 yılının ilk çeyreğinde düşse de yılın son aylarında kısıtlamaların yavaş yavaş kalkmasıyla beraber önemli ölçüde ivme kazanarak bir önceki yıl seviyelerine gelmiştir. Petrolde de benzer şekilde kısıtlamalara bağlı olarak enerji talebinde düşüş yaşanmış, bu da üretimde ve tüketimde daralmanın yaşanmasına sebep olmuştur. Tüketicinin neredeyse tamamının ithale dayandığı doğalgaz sektöründe ise tüketilen doğalgaz miktarına uygun olarak kış mevsimlerinde artan, diğer mevsimlerinde ise azalan bir seyir izlemiştir. Tüketilen ve ithal edilen doğalgazın miktarında önemli bir değişimin olmamasının nedeni olarak, genel itibariyle Türkiye'de doğalgazın konutlarda ve işyerlerinde ısınma amacıyla kullanılması gösterilebilir.

Sonuç olarak dünya ekonomilerinde, teknoloji sayesinde hızlı büyümeyle beraber başta elektrik, petrol ve doğalgaz olmak üzere enerji kaynaklarına bağımlılıkları daha kırılgan hale gelmiştir. Türkiye ekonomisinde ise, gelişmekte olan bir ülke olarak, her geçen yıl enerji talebini artırmaktadır. Ancak bu enerji talebinin büyük bir kısmı dışa bağımlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Dışa bağımlılık ise Pandemi gibi küresel bir salgında arz tedarikindeki aksamalardan fiyatlardaki dalgalanmalara kadar ülke

ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin genel enerji politikaları yerel kaynaklara odaklanmaya ve dışa bağımlılığının azaltılmasına yönelik çabalara göre yeniden şekillenmeye başlamaktadır.

Bu doğrultuda coğrafi konumunun verdiği yenilenebilir potansiyeliyle ekonomide olası enerji arzındaki kesilmelere karşı güneş enerjisi, rüzgar

enerjisi, jeotermal kaynaklar gibi alternatif yenilenebilir kaynakların artırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yenilenebilir enerji kurulu gücünü artırmak amacıyla Ar-Ge çalışmalarına ve yatırımlarına öncelik verilmelidir. Bununla ilgili olarak teknik eğitimlerin verilmesi gerektiği gibi bürokratik süreçlerin de kolaylaştırılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

International Energy Agency, "World Energy Outlook 2021", <https://www.iea.org/topics/world-energy-outlook>

<https://www.bpc.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/oil.html>

Firdevs Yüksel ve Sibel Morrow, (2021) "Küresel piyasalarda petrol fiyatları son bir yılda ikiye katlandı" <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kuresel-piyasalarda-petrol-fiyatlari-son-bir-yilda-ikiye-katlandi/2382324>
Son Erişim Tarihi: 04.10.2021

TRT Haber, "ABD'de petrol fiyatları endişe yarattı: 7 yılın en yüksek seviyesinde" <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abdde-petrol-fiyatlari-endise-yaratti-7-yilin-en->

[yukse-leviyesinde-615054.html](https://www.trthaber.com/haber/dunya/abdde-petrol-fiyatlari-endise-yaratti-7-yilin-en-yukse-leviyesinde-615054.html)
Son Erişim Tarihi: 7 Ekim 2021

International Energy Agency, "Exploring the impacts of the Covid-19 pandemic on global energy markets, energy resilience, and climate change", <https://www.iea.org/topics/covid-19>

Jacobs, Trent (2021) "US Oil Output Took Historic Hit in 2020, Will It Lead to Historic Prices in 2021?", Journal of Petroleum Technology, <https://jpt.spe.org/us-oil-output-took-historic-hit-in-2020-will-it-lead-to-historic-prices-in-2021>

US Energy Information Administration, (2019) "Overview of Turkey" <https://www.eia.gov/international/overview/country/TUR>